

Az egyházi törvénykönyv és a zsinati határozatok ismeretében pillanatig sem kétséges, hogy a papnövendékek szellemi-lelki képzése kizárólag a hierarchia gondja és feladata. Azt azonban, hogy a kérdés nem is érdekelhetné a világi híveket, nyilván senki sem fogja állítani, különösen amióta a laikusok „nagykorúságáról“ annyi szó esik. Az igazság egyébként is az, hogy a híveknek — életkortól, konkrét társadalmi körülményektől és történeti időtől függően — folyvást keletkeznek újszerű igényeik, amelyek túlmennek az általános és megszokott papi szolgáltatáson; nem közömbös tehát számukra, vajjon kielégítést nyernek-e azok. Kézenfekvő azonban, hogy ezekről az igényekről mégsem a hívek, hanem egyedül a velük foglalkozó papok, végső fokon a hierarchia alakíthat ki olyan képet, amely egyben — és egyetemes volta miatt megszabhatja a mindenkori teendők irányát.

Ezért tartom helyesnek, hogy a Wort und Wahrheit szerkesztője, amikor a papneveléssel kapcsolatos mai problémákról kívánt tájékozódni, nem valami kívülállóhoz, hanem egy abban benne élő szakemberhez, Josef Maria Reuss mainzi szemináriumi régenshez fordul, aki egyben a pasztorális teológia professzora az oltani hittudományi főiskolán. Reuss nagyszabású tanulmányából, sajnos, főleg a terepdelme miatt csupán néhány részletre utalhatok, amelyekről gondolom, hogy mindannyiunk figyelmét magára fogja vonni.

Reuss kiinduló tétele az, hogy az újszövetségi papság lényege mindig ugyanaz marad, ez tehát máris rögzíti a papképzéssel szemben támasztott alapvető követelményeket. A felszentelt papok „első és kiváló“, mert „teljhatalommal fel-

ruházott“ tagjai az egyháznak, amely Krisztus titokzatos teste, de csupán tagok s nem önmagukban és önállóan lelkipásztorok. Személyes szervei ők a szervezetnek, a titokzatos testnek, akiken át a fő, Jézus Krisztus, a maga munkáját folytatja. Az egyházi rendeket felvett tagoknak tehát méginkább, mint a csupán megkeresztelteknek és bérmáltaknak, arra kell törekedniük, hogy magatartásban és ténykedésben minél hívebb másai legyenek Krisztusnak. Ezt kívánja tőlünk magas méltóságuk. Amellett azonban, bár a lelkipásztori tevékenység eredménye — a szentségekben és az igehirdetésben is működő Krisztus hatására — mérhetetlenül felülmúlja a legszentebb pap egyéni teljesítményét is, törvénytelen igazolt tény, hogy a szent papok a legsikeresebbek, még akkor is, ha ezt a sikert nem mindig és főleg nem azonnal tapasztaljuk. A papnevelés legfőbb és örök célja tehát, hogy a növendékeket magatartásban és ténykedésben „belenövessze“ a Krisztushoz való hasonlóságba. A képzés minden egyéb feladata eltörpül emellett. S miként XII. Pius pápa 1950-ben kibocsátott „Menti Nostrae“ körlevelében hangoztatta, „a parancsoló szükségesség, hogy szent papokat neveljünk, ma nagyobb, mint valaha“.

A Szentatyának ezt a meglátását meggyőző érvekkel világítja meg Reuss. Ha ridegen és szenvtelenül vizsgáljuk korunk vallási helyzetét, akkor mindenekelőtt egy súlyos negatívumot fedezünk fel. Ez pedig abban rejlik, hogy Istent és igéit, a kinyilatkoztatást s ezzel a hit tartalmát nagyon sokan — talán a legtöbben — nem tekintik sem megrendíthetetlen valóságnak, sem teljes, még kevésbé végső értéknek. Ellentétben az egyháztörténet hívő korszakaival, a mai em-

bernek nehezére esik, hogy a hit tartalmát valóságnak, nem pedig többé-kevésbé szép és tetszetős mítoszoknak fogadja el. Igen csekély a katolikusoknak az a hányada, amely nyíltan feladja hitét — állapítja meg Reuss —, de nagyon sokan vannak azok, akiket nem hat át a hitnek, mint valóságnak érzése. Amit a vallásuk elébük ad, viszonylagos, nem pedig abszolút számukra. Belejátszik ebbe az a körülmény is, hogy a mai ember sokkal inkább a képre, mint a szóra van beállítva: inkább látni, mint hallani kíván. Arra a hitre, amely Szent Pál szavai szerint „a hallásból ered“, a mai ember nem könnyen képes. Még a templomjárók, az „aktív elemek“ körében is a hit hanyatlását észlelhetjük — írja Reuss —, jóllehet ez náluk nem szembeszökő s nem is mindig tudatos. Bizonyára csodálkoznak és fel is háborodnának, ha vitába vonnók katolikus voltukat, a tény azonban mégis az, hogy a „hívő hívek“ is tekintélyes részben „hitetlen hívők“.

Különbség mutatkozik azonban a korábbi időkől abban is, hogy bár mindenkor meg lehetett figyelni a „világhoz“ való hozzáfordulást, ma kimondottan „odatapadásról“ kell beszélnünk. „Ez a világ“ — írja Reuss — mindinkább a legnagyobb, a végső értéké magasodik a széles tömegek előtt, még az egyházon belül is. Ez a folyamat is be nem vallottan és rendszerint tudattalanul megy végbe. A „hívők“ zöme lelki hasadásban él: egy valóságos és egy profán emberre esnek szét. Jámბorsági gyakorlataik így nem annyira a hit cselekedetei, mint az önbiztosítás szükségletének folyamán. Kompenzációt teremtenek velük a lelkiismeretük megnyugtatóására, amiért életük a profán területeken nem a keresztény hitet váltja tettekre. Nem elsősorban Isten országát és igazságosságát keresik, bízza abban, hogy minden egyéb hozzáadatik, hanem elsősorban „a minden egyebet“ s

azután talán bizonyos korlátozóakkal az Isten országát. A hitnek ezzel az elégtelenségével függ össze az a fölöttébb nyugtalanító jelenség, hogy a bűnt nemigen tekintik bűnnek. Mintha a bűn csak afféle ártatlan botlás lenne, annyira természetes valami az embernél, hogy mitsem számíthat az üdvösség szempontjából.

Szerencsére azonban nem hiányzik a mai helyzet pozitív oldalai sem. Ha kisebb mértékben is, de egyre gyarapodik az igazi hívők csoportja, akik a hit tartalmát mint valóságot és értéket egészen komolyan veszik. Akik szakadatlanul és minden kudarc ellenére is törhetetlenül azon vannak, hogy a kegyelem segítségével az élet valamennyi körében keresztülvigyék a hit és magatartás egységét. Hívők, akik nemcsak a vallásos hagyományra támaszkodnak, de saját és egészen személyes döntéssel, énjük teljes odaadásával fogadják el a hit tételeit. Amellett azonban tagadhatatlan, hogy a csak úgynevezett „hívők“, sőt a nem-hívők sincsenek vallásos vágyakozás nélkül. Ennek jelei a csodák és csodás jelenések hajszolása, a nem is mindig szerencsés pap-regények üzleti sikere, a vallásos és „vallásos“ filmek szaporodása is.

Ez a helyzet magyarázza — fejti ki a továbbiakban Reuss —, hogy a papság irányában ma a legsürgősebb követelmény annak a felszólításnak a megszívvelése, amelyet az Úr Jézus intézett apostolaihoz: „Tanúim kell, hogy legyetek.“ Ahhoz, hogy a keresztény hívek a hit tartalmát ismét megrendíthetetlen valóságnak és a legnagyobb értéknek fogadják el, ahhoz, hogy ne mint két félre hasadt emberek járjanak el mindennapos dolgaikban, a lelkük gondozására hivatott papnak magának kell tanúságot tennie a hit-tartalom valóságáról és értékéről. Nem jelenti ez természetesen annak feledését, hogy a mai papnak is gyakorolnia kell Jézus Krisztus mindhárom lelkipásztori

tevékenységét: az igehirdetést, a vezetést és a kegyelem közvetítését, mert hiszen az idők végezetéig ez marad a lényege a papi küldetésnek. Mint minden időkre, napjainkra is áll, hogy a lelkipásztori tevékenység a szentmise méltó bemutatásában tetőzik. Ha tehát mégis a hit-tartalomról, mint valóságról és értékről való tanúságtételt emeljük ki a legsürgősebb lelkipásztori cselekedet gyanánt, akkor ezt egyedül a mai vallási helyzet okolja meg. Saját tanúságtételükkel kell ugyanis a papoknak bátorságot öntenők a közvetlenül gondjaikra bízott hívekbe ahhoz, hogy következetesen és a végsőkig, menően vállalják a keresztény életet, mert hiszen csak ezzel tanúsíthatják a hívek is a kereszténytelen világ előtt, amelybe a papnak nincs bejárása s amely maga részéről sem keresi a papot, hogy akiben egyedül van üdvösség: Jézus Krisztus.

Tanúságot tenni azonban sokkal több, mint szokásos értelemben „prédikálni“. Tanúságot csak arról adhat az ember, ami személy szerint és a legmélyebben megragadja őt. A hit tartalmának a papnál annyira valósággá és értékké, és pedig egyre nagyobb fokban azzá kell válnia, hogy az élete minden megnyilatkozásban: gondolkodásban, beszédben és cselekvésben a gyakorlatba átvitt Krisztus-hitet sugározza. Nem vitás, hogy az isteni igéknek szájjal való hirdetése is elengedhetetlenül szükséges, végtére is a hit „a hallásból ered“, nem véletlen azonban, hogy hitben szegény és gyenge korokban, aminő a miénk is, a szavak csak akkor hatnak, ha áttüzesíti őket az a vonzó és nemes páthosz, amelyet egyedül az átélés, az igéknek tetekben is hirdetése adhat. Akkor támadhat csak a hallgatóban a bizonyosság afelől, hogy valóban Krisztus „tanújjával“ került szembe. akinek szavaira ráhagyhatja magát, nem pedig egyszerű fecse-

gővel, akinek hamis páthosza csak a kételkedést fokozhatja.

A mondottak után világos — írja Reuss —, hogy a mai papnevelésnek mire kell mindenekelőtt irányulnia. Arra, hogy az egyházi rend felvevői Krisztus tanúsítsák és a tanúságtétel képességét másokkal is közölhessék. Több minden kellette van ennek. Elsősorban az önállóság és az önfelelősség felébresztése és megerősítése a növendékek-nél. Mindegyikük ugyanis csak a saját egyéniségének megfelelő módon, lépésről-lépésre próbálhat magatartásban és cselekvésben hozzá-hasonulni az egyetlen normához: Jézus Krisztushoz, felhasználva a kegyelem mellett mindazokat a jó tulajdonságait, amelyekkel Isten megajándékozta, és tudatában a fogyatékoságainak, amelyeket Isten meghagyott neki. Az előljárónak éppen ezért tisztelettel kell megállnia a növendék Isten-adotta egyénisége előtt, s azon kell fáradoznia, hogy ezt az egyéniséget az elérendő Krisztus-hasonlóságra tekintettel ápolja, szabályozza és alakítsa. Mi sem volna elhibázottabb, mint egy eszményinek képzelt azonos formátum kedvéért letörni az egyéni vonásokat. Az ilyen nevelés eredménye csak torz papi személyiség lehetne, holott a tanúságtétel a magatartás és cselekvés természetességét követeli. Igaz, hogy az erős egyéniségek súlyos keresztet róhatnak a nevelőre, a kereszt azonban — éppen, mert kereszt — mindenkor az Isten ajándéka. Nem szabad, hogy az előljárók engedjenek a kerestől való menekülés kísértésének s megpróbálják uniformizálni a növendékeket, azokat pedig, akik — Istennek hála — nem hagyják magukat, eltávolítsák a szemináriumból. Nem kevés kiváló és kifejezetten papi személyiség volt annakidején „igen nehéz“ növendék. Persze, hogy szükség van irányításra, szabályozásra, a nem jó tulajdonságok és kinövések lefaragására, a beavat-

kozás azonban ne váljék soha idomítássá, mert abból csak külső korrektség fakadhat. A nevelő feladata az, hogy belátásokat közvetítsen, amelyek mint értékelismerések mozgató rugói lehetnek a szabad akarathoz.

Az önfelelősségre való nevelés olyan szabályzatot kíván a szemináriumban, amely a lehető legkevésbé előírásból áll. Inkább csak keretet, amelyen belül minden növendék az Isten előtt való felelősség átérzésével maga alakítja életét. A szeminárium rendjének egyetlen funkciója, hogy a közösség fenntarthatásának biztosítása mellett elősegítse ezt a pápi életalakítást. Annál is inkább — fűzi hozzá Reuss —, mert ha túl sok az előírás, amelyeket rendes körülmények között nem is lehet egytől-egyig betartani — s itt nemcsak fizikai, de morális lehetetlenség is adódhatik —, akkor a szabályzat egyenesen a kötelességek semmibebevételére és felelőtleniségre vezet. A növendékek fiatalok még ahhoz, hogy maguk dönthessék el, vajjon egy előírás igazi kötelesség-e vagy csupán aféle „kötelesség”, amely alól az ember könnyedén felmentheti magát. Nem szabad tehát a növendékek mérlegelésére bízni azt, hogy a szabályzatnak mely pontjai a valóban kötelezők. A felelősség e tekintetben az előírásokat terheli. Nekik kell lelkiismeretesen a lehető legkevésbé szorítani azokat az előírásokat, amelyeket a közösségi élet valóban megkövetel s amelyek a pápi létbe való belenövéshez feltétlenül szükségesek. Sohasem vétve szem elől, hogy a növendékek, noha fiatalok ahhoz, hogy egy túlzott szabályzat előírásai közt válogassanak, mégsem annyira fiatalok már, hogy porázon kelljen és lehessen tartani őket.

Magától értetődik, hogy a saját felelősség tudatában végzett életalakítás a parancsolt és kötelező kereten belül csak lassan haladhat előre. Elhatározásokról van szó, az

elhatározások pedig belátásokat tételnek fel, amelyek csak apránként világosodnak meg. A szeminárium éppen azért „szeminárium”, azaz „veteményes kert”, hogy a növekvés és a szellemi-lelki izmosodás helyének tekintjük. Mi több, a szent páppá érés folyamata nem is fejeződhet be a szemináriumban töltött idővel: a szeminárium csak a nekiindulást alapozhatja meg.

Az önállóságra és önfelelősségre való nevelés egyben a legjobb nevelés az igazi engedelmségre is, amely több, mint pusztá fegyelmesség. Engedelmség ugyanis a saját akarathoz szabad odaadással történő alárendelése a tekintély akaratának, és pedig éppen a tekintély okából. Ha tehát a nevelés arra irányul, hogy a növendék az egyénisége megőrzésével önállóan és személyesen alakítsa magát az öskép és előkép, Jézus Krisztus mására, továbbá, hogy a növendékben kifejelessze az önfelelősséget az Istenhez való személyes és szabad kapcsolódásért, akkor az erény lényegének megfelelően ez a legjobb nevelés az engedelmségre is Istenrel és azokkal szemben, akik Isten révén tekintélyek.

Nyilvánvaló — mondja Reuss —, hogy ez a nevelés nem fér össze az olyan külsőleges felügyelettel, amely a növendékeket állandóan ellenőrzés alatt tartja. Hiszen még általános pedagógiai szempontból sem helyes az ilyesmi, miután a fiatalok sokkal leleményesebbek annál, semhogy ki ne tudjanak bujni az ellenőrzés alól, s előbb-utóbb már örömeiket is találják a kibújásban. Szemináriumban megéppenséggel veszedelme az annyira kívánatos őszinteségnek. Melegágya a csupán külsőleg korrekt paptipusnak, amelyből hiányzik a tanúságtétel képessége. Különben is bármennyire hangsúlyozzuk a napirend betartásának és a lelkiismeretes tanulásnak fontosságát, mégsem az a legfontosabb, hogy a

rendet betartsák és tanuljanak, hanem az, amiért mindezt megteszik. A legszorgosabb alkalmazkodásnak és a legbuzgóbb tanulásnak is lehetnek igen csekély értékű motívumai, olyan motívumok, amelyeket feltétlenül le kell küzdeni, mert nem egyeztethetők össze az igazi papi érzülettel. Minthogy pedig éppen a motívumok kisiklanak a külsőleges felügyelet bármiféle ellenőrzése alól, világos, hogy az előjárói tevékenység súlyát az időnkénti beszélgetésekre és megbeszélésekre kell áthelyezni. Ahhoz természetesen, hogy ezek valóban gyümölcsözők legyenek, nagy és kölcsönös bizalom szükséges.

Reuss mindenesetre óvja az előjárókat attól a hiedelemtől, hogy valamennyi növendékük valamennyi kérdésben azonnal a valóságot tárja fel. Arról azonban igenis meggyőződést kell szerezniök, hogy növendékeik becsületesen törekszenek az őszinteségre. Utóbbinak viszont feltétele, hogy nem-tetsző mozzanatok felmerülésekor az előjárók se aggályoskodjanak mindjárt a növendékek papi hivatása felől. Az előjáró természetesen előjáró s annak is kell maradnia, ezt a minőségét azonban soha nem szabad az első vonalba helyezni. Atyailag-testvérileg kell foglalkoznia növendékeivel, mindegyikkel egyénileg és sok szeretettel és sok időt szentelve nekik. Ha azután eként sikerül megteremteni a bizalom és a családiasság légkörét, akkor a külsőleges felügyelet, amely egymagában úgysem elegendő, jóformán fölöslegessé válik.

A papnevelésnek ezt a jellembeli-aszkrétikus oldalát: az önállóságra és önfelöltségre való nevelést kétségtelenül elsőbbség illeti meg a másik oldallal, a tudományos képzéssel szemben, amelyről Reussnak megint csak figyelemreméltó mondanói vannak. Mindenekelőtt az, hogy ebből a rangsorbeli megkülönböztetésből semmiképen sem következhetik a tudományos oktatás elhanyagolása vagy alábecsü-

lése. Annyira nem, hogy szemben azokkal, akik a manapság mutatózó paphiány miatt csökkeneni szeretnének a jelenlegi hatévű tanulmányi időt, Reuss magát e paphiányt is érvnek hozza fel a minél hosszabb tanulmányi idő mellett, mert hiszen minél nehezebbek a körülmények és minél kevesebb a pap, annál több és kényesebb a feladat, amellyel csak a nagyon alaposan képzett papok birkózhatnak meg. Utal azonban Reuss egy másik tényre is, amely aligha juttott volna eszünkbe. Ez pedig az, hogy amíg a fiataloknál a testi érés a multhoz képest átlag két évvel korábban, addig a lelki érés közel két évvel később köszönt be manapság. Ennek nyomán mind a jellembeli-aszkrétikus, mind az értelmi nevelés megsínyli a koncentráció képesség elmaradottságát, ami már önmagában is szükségessé teszi a szemináriumi, illetve főiskolai évek számának növelését.

A rangkülönbségre hivatkozik Reuss, amikor odakövetkeztet, hogy a tudományos képzést annak a célnak kell alárendelni, amelyre a jellembeli-aszkrétikus képzés is törekszik, nevezetesen a tanúságtétel képességének. Reuss nem ad igazat azoknak a papoknak, akik amitt panaszkodnak, hogy a tudományos ismereteknek azzal a hatalmas mennyiségével, amelyet el kellett sajátítaniok, nem sokra mennek ma a gyakorlati lelkipásztorkodásban. Szerinte ugyanis éppen azok panaszkodnak, akik túlkeveset foglalkoztak tárgyaikkal. Az azonban neki is meggyőződése, hogy a tudományos képzést jobban és tervszerűbben kellene az említett cél szolgálatába állítani.

Amit elsősorban meg kellene követelni, az, hogy a jövő papjai valóban megtanuljanak tudományosan dolgozni, mert csak így nyulhatnak hozzá teljes tudományossággal a teológiai kérdésekhez és a vallásos élet problémáihoz. Ez azért követelmény, mert manapság minden lelkipásztorkodó pap töme-

gesen találja magát szemben olyan problémákkal, amelyeken csak akkor tud urrá lenni, ha önmagára hagyatottan is képes a szellemi munkára. Szükséges tehát, hogy még a tanulmányi idő alatt rávezessék az igazi problémák felismerésére és azok tudományos megoldására.

Az Arsi plébános — jegyzi meg Reuss — „szent kivétel“ és csak szentek tekinthetik őt zsinórmértéküknek. Azt a tanulságot azonban minden pap levonhatja példájából, hogy a teológiát nem elegendő szellemileg elsajátítani. El kell azt lelkiileg is sajátítani. Ahhoz, hogy a pap tanúságot tehesen, a teológiának nemcsak az agyában, hanem a szívében is benne kell lennie. A teológiát nemcsak át kell gondolni, de át is kell elmélkedni és át is kell imádkozni. Mindenkorra véget kell vetni az aszkézis és a tudás kettősségének — jelenti ki Reuss, aki éppen e kettősségben látja az egyik okát annak, hogy szellemileg igen magasan álló teológusokat olyan tökéletes kudarc érhet a lelkek gondozásában.

Vannak Reussnak egészen konkrét észrevételei és javaslatjai is. Szerinte a hittudományi hallgatók egyáltalán nincsenek abban a helyzetben, hogy a teológia összes tárgyait tudományosan feldolgozhassák, noha a tanulmányi rend ezt kívánna tőlük. Mind az előadások, mind a tankönyvek túltöltül sok anyagot nyújtanak, ami önálló szellemi elemzés és állásfoglalás helyett vizsgai magolásra kényszeríti őket. Ez a forrása annak, hogy a legtöbb hallgató soha nem tanul meg tudományosan gondolkodni, még kevésbé tudományosan munkálkodni. Külön baj, hogy a hagyományos tárgyak száma és óriási anyagbősége miatt alig jut idő a pasztorális tárgyakra, nemcsak a tudni érdekesekek tekintetében is.

Meg kellene fontolni tehát: lenne-e helyes, ha legalább a nagy teológiai tárgyakkól kétféle előadá-

sokat hirdetnének: általánosan kötelezőket, amelyek csak a lelkipásztori feladatokat tartják szem előtt, és külön előadásokat azok részére, akik éppen az illető tárgyban óhajtanak rendkívül alapos tudományos kiképzést nyerni. Mert arra igenis kötelezni kellene — Reuss szerint — minden hittudományi hallgatót, hogy a teológiának szabadon választott valamelyik tárgykörében szakemberré váljék és tanuljon meg tudományosan dolgozni, amit egy külön és nagyobb vizsgán igazolni is tartoznék. A többi tárgykörben viszont elegendő lenne, ha a feltétlenül szükséges ismereteket kifogástalanul elsajátítaná. Ebben az esetben a vizsgák is jóval szigorúbbak lehetnének, mint napjainkban. Az így megta- karított idő jelentős hányadát azután — a kor követelményeinek megfelelően — a ma még mostohán kezelt pasztorális tárgyak javára hasznosíthatnák. Reuss meg van győződve arról, hogy mindez számottevő előnnyel járna a papnövendékeknek teológiai-tudományos munkára való ránevelése és későbbi lelkipásztori tevékenységük megkönnyítése és korszerűsítése szempontjából.

A pasztorális teológiával külön is foglalkozik Reuss. Ennek nem szabad megrekednie a pasztorális „technológiában“, hanem valóban tudományos pasztorális „teológiává“ kell fejlődnie. Ha korlátozott terjedelemben is, de ki kellene egészíteni pasztorális pszichológiai, szociológiai és orvostani ismeretekkel. A katechetika és homiletika is, amiket oly sokan alábecsülnek, nem egy mai tárgynál fontosabb a lelkipásztorok számára. Tanításuknál figyelembe kellene venni a pedagógia és a lélektan legújabb tudományos eredményeit.

Tanulmánya végeztével örömet fejezi ki Reuss, hogy mindezekről a kérdésekről olyan folyóiratba írhatott, amely nem teológiai szakfolyóirat. Mert hiszen nem szabad felednünk, hogy szent papok neve-

lése az egyház valamennyi tagjának gondja kell legyen. A világi hívek „nagykorúsága” abban fog itt megnyilatkozni, ha átértve a feladat és az érdekek súlyát, ezentúl ők maguk is imáikba foglalják a szemináriumok növendékeit.

Trombózis és embólia, visszerek gyulladása és eldugulása, úgyszintén eltömő anyagok belekerülése a tüdőbe — olyan jelenségek, amelyek a szélesebb közönség is ismer s amelyekre félelemmel gondol. A szervezet súlyos megbetegedését hozza magával valamennyi. Hosszantartó munkaképtelenséget okoznak s nem ritkán az élet kioltásával járnak.

Méltán keltett tehát figyelmet az első nemzetközi kongresszus, amelyet a trombózis és embólia tárgyában a múlt év őszén Baselen tartottak. Közel 700 orvos jött össze, hogy meghallgassák és tapasztalataik kicserélésével megvitassák azoknak a neves szaktudósoknak fejtegetéseit, akiket Theodor Koller professzor, a baseli női klinika igazgatója, a kongresszus szervezője gyűjtött maga köré. Mintegy negyvenen voltak: orvosok és fiziológusok, belgyógyászok és a sebészeti szakok képviselői. Ahogy azonban az ilyen első alkalommal történni szokott, az előadók inkább csak a trombózis és embólia kezelésének jelenlegi állását világlították meg s ezen túlmenően legfeljebb a kutatás további irányát és a legsürgősebb teendőket próbálták meghatározni. Értéke természetesen így is megvolt a kongresszusnak, ha nem is annyira a szaktudósok, de a szorosan vett kutatás! nem foglalkozó gyakorló orvosok számára.

Ezt állapítja meg Wilhelm Löffler, akinek beszámolóját a kongresszusról olvashattam. Ő is felveti a kérdést, amely valamennyiünkben felmerülhetett, hogy amikor nincs az orvoslásnak egyetlen ága sem, amelynek ne akadna dolga a trombózissal és embóliá-

val, akkor miért csak most tanácskoztunk felőle az első nemzetközi értekezlet? Válasza szerint azért, mert csak legújabban sikerült olyan hatásos eszközök birtokába jutni, amelyekkel nagy valószínűség mellett elejét vehetjük a trombózisnak és embóliának azokban az esetekben, amikor fellépésükre valami okból számítani lehet. S ugyancsak legújabb keletűek azok az eszközök is, amelyekkel a váratlan vagy mégis bekövetkezett trombózis és embólia gyógyulását meg tudjuk gyorsítani.

„La phlébite domine la pathologie”, az érhártya-gyulladás a kórtan legnagyobb gondja — írta több mint száz éve Cruveilhier. S ez így is maradt a legújabb időkig. Az 1932-ben rendezett német belgyógyászati kongresszuson Morawitz lipcsei professzor, aki a kongresszus elnöke volt, felpanaszolta, hogy még mindig nem áll rendelkezésre olyan eszköz, amelyet a trombózis és embólia ellen valóban hatásosnak mondhatnánk. Már pedig — tette hozzá — annál nyomasztóbb ez a tudat, minél nagyobb és merészebb feladatokra vállalkozhatnak — hála az érzéstelenítés javulásának és a fertőzés kiküszöbölésének — a sebészeti szakok. A trombózis és embólia sőtét réme csak méginkább ott kísért körülöttük.

Mi az oka, vagy talán helyesebben: mi volt az oka ennek a lemaradásnak? Kétségtelenül az — mutat rá Löffler —, hogy az orvosi tudománynak talán egyetlen területén sem ütköztek bele olyan megoldhatatlannak látszó problémába, mint a haematológiában, a vérrel és annak alakelemeivel — vörösvérsejtek, fehérvérsejtek, vérlemezkék — foglalkozó tudományágban. Az áramló vér irányában ugyanis két életbevágó követelményt támaszt a szervezet, olyan két követelményt, amelyeknél elmentésesebbeket nem is képzelhetünk. Egyfelől a vérnak nem szabad a szervezetben megalvadnia,

másfelől azonban, mihelyt egy sérülésen át kifelé folyik, azonnyomban meg kell alvadnia. Minthogy a szív, amelynek lüktetése a vért állandó mozgásban tartja, a vért a szövetek táplálása céljából a hajszálerek hálózatának mikroszkopikusán szűk, legfinomabb elágazásain is keresztül hajtja, folytonos surlódásban a véredények falával: magában a vérben messzemenő biztosítékoknak kell lenniök, amelyek az alvadást megakadályozzák. Ha viszont véredények sérülnek meg, akár mindennapos kis zúzdások vagy bemetszések folytán, akár nagyobb vágások, így műtétek következtében, akkor az alvadás elengedhetetlen feltétele a vérzés elállásának. Hogy mit jelent az alvadás elmaradása, látjuk a vérékenységekben szenvedőknél, akiknél már kisebb sérülésekből is, mint egy fog kihúzásából, halálos elvérzés adódhatik. A vér hiányzó vagy csökkent alvadóképessége súlyos végzetkint lebeg egyes — szerencsére kis számú — családok fölött.

A mondott két követelmény biztosítása céljából több lépcsőre tagozott alvadási folyamat működik a szervezetben. Ennek a folyamatnak nincs helye a sértetlen érrendszerben, de nyomban megindul, ha valami behatás véredényeket nyit meg. Ha azután a vér nem a megfelelő helyen vagy nem a megfelelő időben alvad meg, trombózis áll elő. Trombózisnak nevezük tudvalevően az ereknek véralvadék okozta elzáródását vagy megszűkülését. Trombózis képződhetik nemcsak a vér-, de a nyirokerekben is, amelyek a szervezet tápnedveit szállítják. A trombózis, ha meg nem szüntetik, előbb-utóbb az illető ér által ellátott terület elhalásához vezet, ami az egész szervezet pusztulását vonhatja magával. Az embólia legtöbbször már a trombózis következménye: a vérrögről egy darabka leszakad s ez a darabka a vérpályába jutva végül máshol ékelődik be; ha az így keletkezett dugulás helye

a bal koszorúér vagy a tüdőverőér, azonnali halállal kell számolnunk. Közvetlenül megjegyezve: embóliáról beszélünk akkor is, ha zsír-szemcse vagy levegőbuborék zárja el az eret.

A véralvadás feltételeinek és az alvadást előidéző tényezőknél alaposabb megismerése, valamint olyan anyagok felkutatása, amelyekkel gátolnunk nyúlhatunk bele az alvadás folyamatába, és pedig éppen ott és akkor, ahol és amikor az alvadás nem kívánatos — írja Löffler —, mára már egészen új fejezetet nyitott a haematológiában. Az utolsó húsz év haladása e téren sokkal jelentősebb, mint az előtte eltelt századé. Köszönhetjük ezt mindenekelőtt a laboratóriumi munka hasonlíthatatlan fejlődésének, mert hiszen pusztán a betegek megfigyelésével nem sokra mehettünk volna olyan bonyolult jelenségnél, mint a véralvadás, amelyben legalább tíz, alkalmasint azonban ennél is több tényező reakciói visznek szerepet. A kongresszus utolsó napján a résztvevők meg is tekintették a zürichi egyetem véralvadástanai laboratóriumát, amely Fritz Koller professzor irányításával az utóbbi évek legnagyobb eredményeit érte el. Felfedezett például két új tényezőt, amelyek az eddig ismertek mellett ugyancsak döntő módon befolyásolják az alvadást.

A trombózis képződése azonban — mint az előadók rámutattak — nem kizárólag véralvadási folyamat. Sok függ a véredények falának alkati tulajdonságától is, amelyet főleg az öröklés határoz meg.

Az értekezlet hallgatósága mindenesetre azzal a megnyugtató és reményteljes érzéssel oszolhatott szét — állapítja meg Löffler —, hogy a trombózis és embólia veszélyét, ha nem is sikerült még teljesen elhárítani, úgy a belső betegségeknél, mint a sérülések, műtétek és szülés után ma már lényegesen vissza tudja szorítani az orvosi tudomány.